

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOSOFICKÁ

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2018

Mgr. Kateřina Zítková

Fakulta filosofická

**Inkluze v základních školách Prahy 11 a její
dopad na školní vzdělávací proces**

Autor: Mgr. Kateřina Zítková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc

2018

**University of Pardubice
The Faculty of Arts and Philosophy**

**Inclusion at Primary Schools of Prague 11
and Its Effect on the School Educational
Process**

Author: Mgr. Kateřina Zítková

Supervisor: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc

2018

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Děkuji panu prof. PhDr. Karlovi Rýdlovi, CSc za odborné vedení závěrečné práce, rady, názory a připomínky.

V Pardubicích dne 17. 03. 2018

Kateřina Zítková

ANOTACE

Závěrečná práce doplňujícího pedagogického studia je zaměřena na poznání změn v základním vzdělávání školství Městské části Praha 11 po dvouletém fungování inkluzivního vzdělávání z pedagogického, personálního a ekonomického hlediska. Jde o posouzení silných a slabých stránek škol Městské části Praha 11, jejich možných rizik a příležitostí v oblasti inkluze a nalezení možnosti dalšího vývoje.

KLÍČOVÁ SLOVA

inkluze, inkluzivní vzdělávání, pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, plán pedagogické podpory, individuální vzdělávací plán, školský zákon

ANNOTATION

The aim of this final work of the Supplementary Pedagogical Study is to find out changes at primary schools of Prague 11 after two years of inclusive education from pedagogical, staffing and economic aspects. It is an assessment of the strengths and weaknesses of the schools in Prague 11, their potential risks and opportunities in the field of inclusion and the possibility of further development.

KEYWORDS

inclusion, inclusive education, pedagogical-psychological counseling center, special pedagogical center, pedagogical support plan, individual educational plan, school law

OBSAH	strana
1. Úvod	8
2. Rešerše literatury	9
3. Cíl a úkoly práce	23
3. 1. Cíl práce	23
3. 2. Úkoly práce	23
4. Vymezení právního rámce vztahů zavedeného novelou školského zákona	24
4. 1. Přehled hlavních změn v souvislosti se zavedením inkluzivních opatření	24
4. 2. Hlavní podpůrná opatření	26
4. 3. Postup školy při podezření na potřebu zajištění SVP	28
5. Inkluzivní vzdělávací systém – Městská část Praha 11	30
5. 1. SWOT analýza vzdělávacího systému Městské části Praha 11	31
5. 2. Interpretace výsledků SWOT analýzy	37
6. Diskuze	41
7. Doporučení a možnosti dalšího vývoje	43
8. Závěr	46
9. Seznam použité literatury	47
10. Seznam použitých zkratk	48

1. Úvod

Holčička v růžové, chlapec v modré, handicapovaný ve speciální škole, normální žáci do běžné školy, tak jednoduché...

Již Jan Amos Komenský považoval za nelidské, pokud nebylo umožněno někomu, aby se vzdělával, zdokonaloval pouze proto, že je ženského pohlaví, že je chudý, že je jiného náboženského vyznání, že je méně nadaný. Podle něj se každý rodí způsobilý k nabývání znalostí a zkušeností. Ti, co mají nižší IQ, dokonce potřebují ještě více vzdělání.

Jan Amos Komenský přistupoval na základě odlišných schopností žáků k jejich vzdělání všestranně, přísně a individuálně.

Individuální přístup je základním principem vzdělávání, který zohledňuje potřeby všech žáků a umožňuje každému jedinci dosáhnout osobního maxima.

Historický vývoj vzdělávacího systému v ČR prošel mnoha etapami, zdá se, že až současná situace nabízí podmínky pro vzdělávání všech, ve všem a všestranně. Doposud byl vzdělávací systém ČR vnímán jako segregáčnický, selektivní. Z těchto důvodů nadnárodní instituce v čele s Evropskou komisí apelovali na transformaci školského systému proinkluzivním směrem.

Od 1. 9 2016 je v České republice platná inkluzivní novela Školského zákona č. 561/2004 Sb. a novelizovaná vyhláška č. 27/2016 Sb. Obě tyto závazné listiny upravují školský vzdělávací systém České republiky, zavádějí pojem inkluze a její uplatňování v praxi.

Zda se toto daří, či ne, a jaký dopad má jejich zavedení na práci učitele, je ústředním tématem mé závěrečné práce.

2. Rešerše literatury

Jako zaměstnanec rezortu základního školství si často kladu otázku, jak má vypadat v současné době škola, která plní plně svou funkci směrem k potřebám občanů. Odpovědí je mnoho, jedna je vždy stejná. Nedílnou součástí kvalitní školy současnosti je inkluzivní princip, inkluzivní vzdělávání, někdy se uvádí pouze pojem inkluze.

Na inkluzivní princip vzdělávání lze pohlížet z několika hledisek, jak uvádí TANNENBERGEROVÁ (2016):

- **Pohled filozoficko-etický.** Demokratická společnost by měla stát na spravedlivém systému školství, jinak nebude do budoucna udržitelná. Spravedlivý školský systém musí být založen na principu inkluze. V současné euro-americké společnosti by měl mít každý jedinec nedotknutelná práva a svobody, která jsou založena na spravedlnosti. Školství jakožto zprostředkovatel institucionálního vzdělávání je zcela zásadní oblastí, neboť školu navštěvovali a navštěvují všichni jedinci dané společnosti. Škola má velký vliv na socializaci dětí. Zkušenost žáků se vzdělávacím institutem jako se spravedlivým společenstvím pak formuje a určuje jejich pojetí spravedlnosti v celém období života. Základem spravedlnosti každého systému vzdělávání je rovný přístup všech jednotlivců k základnímu vzdělávání. Dá se říci, že je to v současné době přístup všech dětí do běžných základních škol. Každý žák by měl na úrovni základního vzdělání dosáhnout stejných či podobných výsledků, které jsou souborem dovedností a kompetencí natolik zásadních, aby mohl být úspěšný ve společnosti i na trhu práce. Takovým kompetencím říkáme klíčové kompetence, k jejichž zvládnutí potřebuje každý jedinec různá podpůrná opatření, každý potřebuje nastavit vhodné podmínky. Podmínky však musí být nastaveny tak, aby byly ku prospěchu kohokoliv.

Pokud jich má nějaký žák více, nemůžeme je ubírat z prostoru dalšího žáka, který jich tolik nepotřebuje.

- **Pohled historicko-pedagogický.** Základní myšlenkou pro vývoj pedagogického smýšlení, které vede k demokratizaci výchovy a vzdělávání je myšlenka Jana Amose Komenského – vzdělávat všechny ve všem všestranně. Zasadil se tak o obrat směrem ke spravedlnosti. V rámci procesu demokratizace školství, výchovy a vzdělávání v oblasti školství nacházíme v historii milníky, které samotný proces ovlivnily. Platon ve svých úvahách požaduje veřejnou výchovu od předškolního věku pro všechnu mládež, avšak pouze z rodiny svobodných občanů. Aristoteles vzdělávání dívek téměř vylučuje, ale podporoval snahy o harmonicky rozvinutou osobnost. Vedoucí ideologie středověku v Evropě hrála ve všech výchovných soustavách své doby velkou roli. Jedná se o křesťanství, které plnilo kromě úlohy vzdělávání i určité charitativní poslání spočívající v pomoci chudým, nemocným, postiženým, zajatcům, vdovám, sirotkům... V pozdním středověku vznikaly městské školy, které se od křesťanských lišily a také první vysoké školy, vyznačující se akademickou svobodou. Pro rozšíření a popularizaci vyšší úrovně vzdělání měl v Evropě velký význam vynález knihtisku v roce 1450 (Johannes Gutenberg), čímž dochází šíření informací i k širším lidovým vrstvám. Renesanční myslitelé a humanisté požadovali ve svých názorech vzdělávání pro všechny bez rozdílu společenského statutu a pohlaví a konečně se dostáváme J. A. Komenskému, který nastartoval moderní pedagogiku. Z učitele přenesl pozornost na žáka a na rovnost ve vzdělávání za předpokladu zachování individuální a kolektivní svobody trval. Evropou se dále v 17. a 18. století šířilo osvícenství, které hlásalo přesvědčení, že zdrojem pokroku je poznání, šíření vzdělání, často v rozporu s církevními dogmaty, tentokrát již i pro ženy. Zásadní pro demokratický obrat v oblasti školství byla tzv. reformní pedagogika na

přelomu 19. a 20. století. Reformisté vycházeli z toho, že každé dítě má ve svém individuálním vývoji jistá specifika a preferovali princip přirozené výchovy respektující výše zmíněné. Jednou z ústředních postav této doby byla i Maria Montessori. K hlavním znakům reformní pedagogiky patří pedocentrismus, svobodná výchova dítěte, respekt k dítěti, zásada individualizace, zásada kooperace, uplatňování individuální i skupinové výuky, časově delší úseky pro vyučované téma, výuka v blocích, činnostní učení, projektové vyučování a podílení se samotných žáků i rodičů na celém vzdělávacím procesu. Postupně se v českých zemích zaváděla osmiletá povinná školní docházka a v roce 1918, krátce po vzniku samostatného Československého státu, vzniklo naše první Ministerstvo školství a národní osvěty, které přijalo v roce 1922 první Malý školský zákon. Vzdělávání všech dětí společně mělo v tuto dobu hodně odpůrců a v roce 1948 došlo i ve školství mnoha změnám, které nebyly plně v souladu s demokratizací školství. Po roce 1989 dochází v České republice neustále k mnoha změnám ve školství, které patrně dovršilo zavedení inkluzivního vzdělávání v roce 2016.

- **Pohled lidsko-právní.** Podle TANNENBERGEROVÉ (2016, str. 26) inkluzivní vzdělávání není jen naším mezinárodním závazkem, je to zejména způsob, jak doručit k dětem práva, která jim náleží. Výbor OSN pro práva dítěte zdůrazňuje při vzdělávání nutnost respektovat právo nejlepšího zájmu každého individuálního dítěte, s přihlédnutím k tomu, že každé dítě má vlastní charakter, zájmy, schopnosti a vzdělávací potřeby. Právo na vzdělání je zakotveno v řadě mezinárodních úmluv, jako například ve Všeobecné deklaraci lidských práv (čl. 26 odst. 1), v Listině základních práv Evropské unie (čl. 14), v Evropské úmluvě o lidských právech a základních svobodách (čl. 2)... Stěžejní je pojetí práva na vzdělání v Úmluvě o právech dítěte, kde je právo zakotveno ve čl. 28 a 29. V článku 23 se uvádí, že musí být zajištěno právo na vzdělávání i

dětem postiženým a to z hlediska nejlepšího zájmu dítěte. V České republice je právo na vzdělání zaručeno Listinou základních práv a svobod, v čl. 33 a dále zakotveno v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, tzv. Školském zákoně, který byl v souvislosti s inkluzí novelizován v roce 2016. Od 1. 9. 2016 jsou žáci v našem školském systému kategorizováni podle míry podpory, kterou ve vzdělávání potřebují.

- **Pohled ekonomický.** Velká většina všech analýz zdrojů dynamiky konkurenceschopnosti ukazuje, že význam investování do lidských zdrojů, do lidského kapitálu pro ekonomický růst stále roste. Vysoká míra selekce zhoršuje hospodářské výsledky a také snižuje konkurenceschopnost. Znamená to tedy, že dlouhodobý hospodářský růst se promítá do zvyšování kvality života. Faktorem ovlivňujícím tento růst je pochopitelně i vzdělanost obyvatel, která se odvíjí od kvality vzdělávacího systému. V České republice se potýkáme s problémem sociálního vyloučení, které se netýká pouze romských dětí či dětí ze sociálně vyloučených lokalit. Jde o celou řadu specifických skupin dětí, které často nezískají plnohodnotné vzdělání. Proinkluzivní opatření platná od 1. 9. 2016 vedou k řešení tohoto problému, nicméně jsou teprve v začátcích.

LECHTA a kol. uvádí ještě několik dalších hledisek (2009, str. 9):

- **Pohled politický.** Účinným politickým nástrojem na praktické uplatňování inkluze jsou antidiskriminační zákony. Často kvůli tomuto aspektu dochází k zavádění inkluze do praxe bez podrobné komplexní analýzy, k zásahu nekompetentních politických struktur do inkluzivního procesu. Každý stát se s procesem inkluze vyrovnává po svém. Snaha Evropské unie je sjednotit postupy při zavádění inkluze v jednotlivých státech. Rozhodně je nutné si uvědomit, že žáci se

specifickými vzdělávacími potřebami jsou pouze jednou z minoritních skupin. Politici si však uvědomují spíše, že jde o potenciální voliče.

- **Pohled mezinárodní.** Lechta má na mysli důležitou komparaci zkušeností jednotlivých států v oblasti inkluzivních vzdělávacích systémů. Zároveň se obává nebezpečného paušalizování bez přihlídnutí k místním podmínkám (2009, str. 15)
- **Pohled aplikační.** Inkluzivní pedagogika je bezesporu nezpochybnitelným směrem moderní doby, způsoby její aplikace jsou však někdy kontraverzí. Procesu inkluze často brání více překážek, počínaje finančními až po nepochopení ze strany veřejnosti. Základním předpokladem úspěšné inkluze je souhra třech faktorů. Jde o organizování (koordinace jednotlivců a týmů, které se vzájemně formálně i neformálně podporují), transdisciplinární konzultace (kooperace expertů při tvorbě a plánování programů pro žáky) a kooperativní učení (vytvoření atmosféry ve třídě, při které všichni žáci s rozdílnými schopnostmi mohou rozvíjet svůj potenciál).

Právě jsme pohlédli na inkluzivní princip z několika pohledů.

Co je to tedy inkluze?

Kořeny inkluzivních myšlenek najdeme daleko v minulosti, avšak pojmy inkluze a inkluzivní vzdělávání v euro-americkém systému zaznamenáváme až od roku 1994, od doby konání konference v Salamance, kde se setkáváme podle TANNENBERGEROVÉ (2016, str. 34) s pojmem „edukace v základních školách, kde je jedním ze základních principů inkluze“. V České republice se setkáváme spíše s pojmy inkluze nebo inkluzivní vzdělávání, které nám pro potřeby této práce postačí.

Školní inkluze, kterou se zabýváme je v podstatě podřazený pojem sociální inkluzi. Avšak výklad pojmu inkluzivní vzdělávání je chápán často veřejností i

odborníky mylně. Často dochází ke zkresleným formulacím, že inkluze je určena pouze menšinovým skupinám nebo jedincům se specifickými vzdělávacími potřebami (dále jen SVP). Jejím cílem je pomocí podpůrných opatření vyrovnat veškeré nerovnosti ve skupině.

Inkluze je takový systém základního vzdělávání, který umožňuje všem dětem navštěvovat běžné základní školy, obvykle školy oblastně spádové. Na takových školách, inkluzivně orientovaných, přistupují učitelé ke každému žákovi individuálně. Na tomto přístupu je postavena výuka i organizace školy. Pro každého žáka je stanovena strategie vzdělávání, která je přizpůsobena jeho schopnostem, talentu i handicapům. Je důležité dbát na to, aby každý žák plně využil svůj potenciál a zároveň zvládl komunikaci a spolupráci s ostatními. Odlišnost jednotlivců je chápána jako příležitost rozbíjení vzájemného respektu. Cílem vzdělávání v inkluzivní škole je připravit žáky na plnohodnotný život v současné společnosti přirozeně, svou atmosférou, formou výuky a prostředím. V současné době nelze říci, zda je nějaká škola v České republice plně inkluzivní. Inkluze je totiž proces a vzdělávací systém se neustále vyvíjí, neustále nacházíme nová optimální řešení. Od 1. 9. 2016 se mnohá z nich nachází v České republice v novele školského zákona.

Novela školského zákona přináší tyto zásadní změny:

- Deklaruje rovný přístup ke vzdělávání pro všechny žáky.
- Upouští od kategorizace žáků (žáci se sociálním znevýhodněním, žáci se zdravotním znevýhodněním, žáci se zdravotním postižením).
- Pro všechny žáky zavádí pojem podpůrných opatření nezbytných pro zajištění maximálně dosažitelného plnohodnotného vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu. Podpůrná opatření jsou volena tak, aby odpovídala žákovu zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám.

- Zavádí nové vymezení pojmu žák se SVP, kterým se rozumí žák, který k naplnění svých vzdělávacích možností a k realizaci práva na vzdělání na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje podpůrná opatření. Základem je stanovení individuálních vzdělávacích cílů, na které navazuje identifikace speciálních vzdělávacích potřeb a doporučení a realizace podpůrného opatření.
- Zavádí možnost vzdělávání v přípravných třídách pro všechny děti (v přípravných třídách do 31. 8. 2015 bylo možné vzdělávat jen děti se sociálním znevýhodněním).

V následující tabulce jsou uvedeny hlavní rozdíly mezi tradiční a inkluzivní školou, tedy rozdíly ve vzdělávacím systému před zavedením inkluze a po jejím zavedení (1. 9. 2016).

Přístup tradiční a speciální pedagogiky před zavedením inkluze	Přístup inkluzivní pedagogiky
Žáci jsou vnímáni jako zdraví či „vadní“. Podle druhu vady jsou kategorizováni.	Každý žák je vnímán jako individuální soubor biologických, psychických a sociálních faktorů.
Vzdělávací systém vychází z předpokladu, že stejně staré děti vytváří skupiny dle nadání, inteligence, stupně vývoje...	Děti v jedné skupině se od sebe liší svými kompetencemi, schopnostmi, zájmy a potřebami.
Tradiční princip je postaven na principu selekce podle výkonnostních kritérií.	Inkluzivní vzdělávání stojí na principu kooperace všech žáků ve skupině. Každý žák kooperuje na své úrovni vývoje pomocí získaných kompetencí.
Východiskem je, že pro určité děti jsou vhodné pouze určité obsahy, dané Rámcovým vzdělávacím programem.	K úpravě vzdělávacího systému dochází pouze na úrovni individuálních potřeb každého žáka.

Na základě úrovně výkonnostních kritérií je žák segregován do jiné pedagogické instituce s jinými kritérii než běžná škola.	Žáci jsou vzděláváni všichni společně, za předpokladu diferenciací individuálních cílů, obsahů, metod a hodnocení výkonu.
Každý typ školy má své vzdělávací kurikulum.	Všechny běžné školy se řídí jednotným kurikulem (Rámcový vzdělávací program platný od 1. 9. 2016).

Již známe základní rozdíly ve vzdělávacím systému před zavedením inkluze a po jejím zavedení.

Inkluze však může být podle ANDERLIKOVÉ (2014, str. 67 – 73) úspěšná pouze za určitých podmínek.

Podmínky politické

Inkluze je úspěšná, pokud

- všechny úřady ve veřejné správě uznávají mezinárodní úmluvy a závazky týkající se práv dětí,
- starostové obcí, městské rady... nepoužívají „blaho dítěte“ jako zástěrku pro své vlastní zisky a jsou otevřeni novým návrhům a podnětům,
- činovníci ve veřejné správě důvěřují rodičům a respektují jejich názory a práva.

Požadavky na zařízení

Inkluze je úspěšná, pokud mají všechny zúčastněné osoby stejný cíl. Mezi zúčastněné patří:

- zřizovatel zařízení, který má zejména finanční a právní možnosti,
- účetní a ředitelé školy, kteří jsou zodpovědní za finance a veškerou manipulaci s nimi,
- celý personál školy, nejen pedagogové, ale i pracovníci technického úseku, školní jídelny.

Dále je třeba myslet na potřeby týkající se vybavení školy:

- bezbariérový přístup, možnosti uložení dítěte na lůžku, zdvihací zařízení na toaletě, sanitární místnosti, parkování pro vozíčkáře...

Své potřeby mají i pedagogové a zřizovatelé škol by je měli podporovat:

- podpora dalšího vzdělávání,
- zajištění konzultací s odborníky,
- zajištění podmínek usnadňující práci (př. zdvihací zařízení na toaletách).

Požadavky na pedagogy - učitele

Inkluze je úspěšná, pokud

- všichni pedagogové tvoří tým, sdílejí vzájemné zkušenosti, komunikují s rodiči,
- jsou respektovány zájmy potřeby dítěte,
- pedagog bez ostychu požádá o pomoc a radu odborníka,
- se pedagogové účastní dalšího vzdělávání,
- se k osobnosti dítěte i dospělého přistupuje vždy s úctou,
- vládne ve všech směrech otevřenost,
- dochází ke stálému sdílení mezi všemi, kteří se žákem pracují.

Požadavky na pedagogy – asistenty

Inkluze je úspěšná, pokud

- asistent umožní dítěti být co nejvíce samostatné, samo na sobě pracovat a přebírat zodpovědnost za sebe,
- jsou učitel i asistent k dispozici všem dětem a asistent učiteli se všemi dětmi pomáhá,
- asistent a učitel tvoří tým, i když odpovědnost je na učiteli,
- každý žák třídy ví, že se mu dostane pomoci, ale pouze tehdy, že se předtím opravdu snažil,
- asistent i učitel podporují scelování třídy cíleným vedením,
- je asistent informován také o mimoškolních aktivitách svého svěřence.

Požadavky na širší sociální prostředí (prarodiče, vzdálení příbuzní, rodiče spolužáků, ostatní zaměstnanci školy...)

Inkluze je úspěšná pokud

- je možné se otevřeně na cokoliv ptát a o všem otevřeně hovořit,
- se očekává a vyžaduje běžné chování, dodržují se určitá pravidla, i ta společenská,
- se neuděluje žádný bonus za postižení,
- se odbourávají předsudky a vytváří se přátelská atmosféra.

Mnozí učitelé se již velice intenzivně snaží přes mnohé překážky respektovat zvláštnosti jednotlivých dětí. Je velice důležité toto učit i ostatní žáky.

Je otázkou, jak se jim to daří, jak je proces inkluze úspěšný. Od roku 2016 by všechny školy v České republice měly být inkluzivní, ale...

Podle LECHTY v sobě inkluze implikuje ne jedné straně humanistické zaměření moderní pedagogiky a na straně druhé nebezpečí, že v případě nevhodné, nepřiměřené nebo unáhlené aplikace může inkluze spíše uškodit (2009, str. 7).

Jak poznáme inkluzivní školu?

K rozpoznání inkluzivní školy nám podle TANNENBERGEROVÉ (2016, str. 41) pomohou ukazatelé ve čtyřech základních tematických oblastech, kterými jsou:

- a) kultura (kultura, politika, postoje)
- b) podmínky (materiální, personální, organizační)
- c) praxe (didaktika, individualizace, hodnocení)
- d) relace (vztahy, komunikace, spolupráce).

ad a) Kultura – tato tematická oblast se odráží zejména v postojích a hodnotách všech pracovníků školy. Patří sem jistě klima školy, atmosféra, filosofie i politika. Ve škole se setkáváme se vstřícností vůči všem členům školního společenství a škola zajišťuje vzdělávání všech žáků, nehledě na jejich odlišnost,

nadání či postižení. V kulturní oblasti nalézáme v inkluzivní škole tyto ukazatele:

- Škola přijímá všechny žáky ze spádové oblasti od mimořádně nadaných přes děti s odlišným mateřským jazykem, děti intaktní až po děti s různým typem postižení. Škola se uvnitř i navenek k přijímání dětí bez rozdílů hlásí.
- Každý žák je důležitý. Škola podporuje sebereprezentaci všech žáků a podporuje je v tom. Dá se zřejmě vypožorovat, že každý žák je v něčem dobrý, je něco, co ho baví a to má příležitost prezentovat.
- Ze školy neodcházejí žáci do praktických nebo speciálních škol. Škola jim zajišťuje individualizovaný přístup ve vzdělávacím procesu, a pokud je proces neúspěšný, hledá škola řešení na své straně, nikoliv na straně žáka, škola nastaví podpůrná opatření a na jejich uplatňování se podílí tým učitelů a další odborníci.
- Každý člen společenství školy se cítí vítán. Tento ukazatel předpokládá, že rodiče seznámí školu s charakteristikou žáka, s rodinou, jejím mateřským jazykem a případnými potřebami žáka a naopak škola seznámí žáka i jeho rodinu se školním zařízením a jeho pravidly.
- Škola pracuje s inkluzí jako s procesem. Má určitou vizi, dlouhodobou strategii a z ní vycházející krátkodobé plány, které jsou neustále živými dokumenty.
- Součástí vize školy jsou inkluzivní prvky. To je patrné na první pohled z webu, dokumentů a prostor školy. V případě nejasností vyzývá škola ke komunikaci.
- Inkluzivní přístup je považován za samozřejmost, nikoliv za alternativu. Škola ho považuje za přirozenou součást pedagogické činnosti.

- Učitelé věří, že pro všechny skupiny žáků je vhodné vzdělávat se na jejich škole a jsou přesvědčeni o správnosti vzdělávání intaktních žáků v heterogenních kolektivech.

ad b) Podmínky – zde se jedná převážně o prvky související s organizačním, materiálním a personálním zajištěním chodu školského zařízení a o jeho přizpůsobení se heterogennímu složení žáků. V České republice obtížně nalézáme všechny následující ukazatele v oblasti podmínek:

- Rozpočet školy vždy pamatuje na inkluzi a všechny položky s ní související. Předvídatelné položky jsou například položky vyčleněné na DVPP, položky na pomůcky a učebnice, méně předvídatelní jsou položky určené na personální zajištění a stavební úpravy interiérů školy.
- Všechny školní třídy jsou heterogenní. Ve škole neexistují speciální, výběrové ani studijní třídy. Neexistuje žádná třída, která byla zřízena na základě jakékoliv diferenciaci.
- Škola zajišťuje vzdělávání všech svých zaměstnanců v oblasti inkluze.
- Školní i mimoškolní aktivity jsou přístupné všem žákům, bez ohledu na rodinné zázemí či postižení.
- Škola má dostatek pomůcek pro práci s dětmi se SVP. Pomůcky získává škola i během školního a roku a jejich fond neustále doplňuje v závislosti na poptávce ze strany učitelů a potřeb žáků.
- Škola zaměstnává asistenty pedagoga a to jak pedagogické, tak školní. Asistenti tvoří s učiteli jeden tým a pomáhají všem žákům.
- Škola je bezbariérová. Prostory školy a celého areálu jsou bezbariérové v nejvyšší možné míře. Školy v České republice naráží na sestavování rozpočtu zřizovatelem.
- Škola je vstřícná vůči všem návštěvám, což je patrné již při prvním kontaktu se školou.

ad c) Praxe – oblast zaměřující se na žáka a jeho potřeby v centru pedagogicko-didaktického snažení. Jsou zde zahrnuty zejména prvky individualizovaného přístupu k žákům i k jejich hodnocení. Předpokladem je, že všichni žáci se spolu učí, hrají si a zároveň každý z nich pracuje na svém stupni vývoje podle svých aktuálních možností vnímat, myslet a jednat. Minimální ukazatele v oblasti praxe jsou:

- Individuální strategie vzdělávání je tvořena pro všechny žáky, jelikož je to součástí pedagogicko-didaktického fungování školy. Tzn., že každý žák má své výukové plány a cíle svého pokroku. Na jejich stanovení se podílí společně s učitelem.
- Škola a její učitelé využívají efektivně rozmanité didaktické metody, které se ve výuce neustále střídají. (frontální, skupinová, hromadná výuka, aktivizační, motivační a projektové techniky).
- Hodnocení žáka se směřuje na jeho posun směrem kupředu, neodvívá se od momentálně podaného výkonu. Posuzuje se posun směrem ke stanoveným cílům.
- Učitel toho hodně očekává od každého žáky.
- Prioritou vzdělávacího procesu je zapojení všech žáků do společné výuky v hodinách. Učitel vtáhne do výuky i neaktivní a nehlásící se žáky. Tento ukazatel se naplňuje zejména střídáním výukových metod.
- Žáci spolu při výuce úzce spolupracují v rámci svých aktuálních kompetencí.

ad d) Relace – tato tematická oblast zachycuje vztahy mimo vztahu učitel – žák, který je zachycen v oblasti praxe. Dalšími vztahy jsou vztahy učitel – učitel, učitel – asistent, učitel – rodič, učitel – vedení školy, škola – veřejnost. Všechny vztahy jsou založené na vzájemné důvěře, otevřenosti a svobodě. Ukazateli inkluze v oblasti relace jsou:

- V prostorách a na webu školy nalezneme informace o možnosti komunikace se zaměstnanci školy. Toto je velice důležité pro vztahy školy s veřejností a s rodiči. Školy uvádí kontakt a konzultační hodiny.
- Vztah učitel a rodič lze charakterizovat jako partnerský.
- Učitelé si pravidelně hospitují ve výuce, sdílí vzájemně zkušenosti a společně reflektují sdílené vyučovací hodiny. Často také společně plánují vyučovací proces a další školní i mimoškolní aktivity.
- Učitelé vedou žáky systematicky ke vzájemné pomoci, systematicky se pracuje i v oblasti prevence šikany a dalších patologických jevů. Učitel úzce spolupracuje se školním metodikem prevence a se školním psychologem (pokud ho škola zaměstnává).
- Asistent pedagoga je brán jako plnohodnotný člen pedagogického sboru.
- Rodiče a další návštěvníci školy se mohou účastnit výuky. To samozřejmě za předem dohodnutých podmínek. Často školy využívají dne otevřených dveří, výuku lze navštívit i individuálně.
- Učitelé cítí ze strany vedení neustále podporu. Vždy jde o vzájemnou otevřenou spolupráci. Učitel konzultuje často svá rozhodnutí s vedením školy a opačně.

Z výše uvedeného je patrné, že získat označení inkluzivní škola je pro každou běžnou školu velice náročné a záleží na mnoha vnitřních i vnějších okolnostech. Od září 2016 je uplatňování inkluzivního principu v České republice ve školách a školských zařízeních povinné, jsem však přesvědčena, že ne úplně samozřejmé. Školám jsou kladeny nejrůznější překážky pro jeho zavedení, byť se mnozí snaží o podporu škol ve všech oblastech. Na školy a učitele jsou kladeny vysoké nároky, se kterými se musí v procesu zavádění inkluze vyrovnávat.

3. Cíl a úkoly práce

3. 1. Cíl práce

Cílem práce je poznání změn v základním vzdělávání školství Městské části Praha 11 po dvouletém fungování inkluzivního vzdělávání z pedagogického, personální a ekonomického hlediska a postžení možnosti dalšího vývoje.

3. 2. Úkoly práce

1. Analýza problémů v oblasti ekonomické před zavedením inkluzivního vzdělávání a po jeho zavedení.
2. Analýza problémů v oblasti personálního a ekonomického zajištění – porovnání stavu před zavedením inkluzivního vzdělávání a po jeho zavedení.
3. Analýza problémů v oblasti legislativně-organizační s vazbou na MŠMT, zřizovatele ZŠ a samotnou ZŠ.

4. Vymezení právního rámce vztahů mezi PIPP, ŠVP a RVP ZV zavedeného inkluzivní novelou školského zákona z pohledu všech škol a školských zařízení na území České republiky (dále jen ČR)

Novela školského zákona účinná od 1. 9. 2016 zavádí nově několik pojmů. Podle akčního plánu inkluzivního vzdělávání 2016 – 2018 a dalších metodických a podpůrných materiálů vydaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) dochází k mnoha právním úpravám, které musí školy a jejich zřizovatelé nově respektovat a opatření z nich vyplývající aplikovat do praxe. Jedná se zejména o základní aktualizaci Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) a z toho vyplývající nutné úpravy Školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP). Dále o úpravu spolupráce škol a školských zařízení s poradenskými zařízeními, klasifikaci podpůrných opatření a jejich nové dělení, zavedení pojmu žák se specifickými vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) a tvorbu Plánu pedagogické podpory (dále jen PIPP) či Individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP).

Než přijdeme k posuzování konkrétních dopadů inkluzivního vzdělávání na školství v Městské části Praha 11, představíme si základní změny na úrovni ČR. V níže uvedené tabulce jsou zachycené hlavní změny, dále si vysvětlíme jednotlivé body.

4. 1. Přehled hlavních změn v souvislosti se zavedením inkluzivních opatření

Stav od 1. 1. 2005 do 31. 8. 2016	Stav od 1. 9. 2016
Žáci byli posuzováni dle druhu odlišnosti (zdravotní postižení či znevýhodnění, sociální znevýhodnění)	Žáci se posuzují podle vyžadující míry podpory.

...).	
Podpůrná opatření nebyla právně nárokována. Školský zákon neobsahoval definice, výčet podpůrných opatření, zmocnění pro vyhlášky.	Na podpůrná opatření je právní nárok. Školský zákon definuje podpůrná opatření a jejich výčet, obsahuje zmocnění pro vyhlášky (vyhláška č. 27/2016 Sb.)
U podpůrných opatření jsme nerozlišovali jejich množství.	Podpůrná opatření se dělí do 5 stupňů, dle míry jejich poskytování.
Zpráva z poradenského zařízení nebyla rozhodnutím. Podpůrná opatření a tvorba IVP byla závislá na vůli školského zařízení.	Doporučení poradenského zařízení je rozhodnutí a škola se jím musí řídit. Podpůrná opatření a tvorba IVP se řídí § 18 Školského zákona.
Proti zprávě se nešlo odvolat.	Proto doporučení (rozhodnutí) je možné podat odvolání.
Financování škol se žáky zdravotním postiženým probíhalo jen částečně.	Podpůrná opatření jsou financována ze strany státu bez rozdílu potřeby.
Rámcový vzdělávací program existoval ve variantách dle typu školského zařízení. Existovala metodika podřízená právním předpisům. Výstupy podle RVP byly obsažené v ŠVP.	Všechna školská zařízení poskytující základní vzdělávání se řídí jednotným RVP ZV. Jedinou metodikou je přímo Školský zákon (§ 16). Očekávané výstupy upravuje IVP, jsou zde uvedené jako podpůrná opatření.

Novela školského zákona, především §16, přichází s novým pojetím podpory žáků se SVP. Upouští od kategorizace žáků podle jejich diagnózy, která se tak stává pouze prostředkem pro nastavení cílené podpory ve vzdělávání žáků podle jejich vzdělávacích potřeb. Nově se žákem nebo se SVP (původně se zdravotním znevýhodněním nebo postižením, případně v postavení azylanta, nebo sociálně

znevýhodněný) rozumí žák, jehož vzdělávání z důvodů jeho SVP vyžaduje uplatnění podpůrných opatření. Podpora žáků se realizuje prostřednictvím podpůrných opatření představujících konkrétní pomoc vzdělávání žáka, a to

- v oblasti metod a forem výuky, možnými úpravami hodnocení žáka, organizace výuky, např. zařazením předmětů speciálně pedagogické péče, úpravami výuky v rozsahu i obsahu disponibilních hodin,
- nutnou personální podporou pedagoga při výuce žáků s potřebou podpůrných opatření, a to jak asistentem pedagoga, tak dalším pedagogem nebo speciálním pedagogem,
- při vzdělávání žáků se smyslovým postižením možností využívat tlumočníky českého znakového jazyka nebo přepisovatele,
- využíváním speciálních učebnic, pomůcek, kompenzačních pomůcek, včetně zařazování nových technologií do práce se žáky se SVP.

Vzhledem k tomu, že podpůrná opatření představují zákonné finanční nároky, vytváří se nově prostředí, ve kterém jsou žák i pedagog skutečně podpořeni opatřeními směřujícími ke zlepšení podmínek jejich vzdělávání.

Dochází tak k vyrovnání podmínek pro vzdělávání žáků se SVP v běžných školách, kteří jsou již mnoho let do těchto škol integrováni, ale pro podpůrná opatření nebylo možné zajistit odpovídající finanční prostředky. Vytvářejí se tak pro ně podmínky, které měly ve větší míře dosud pouze školy speciální.

Hlavní podpůrná opatření 1. – 5. stupně zahrnují (úplný přehled je přílohou vyhlášky č. 27/2016 Sb.)

4. 2. Hlavní podpůrná opatření

Mezi hlavní podpůrná opatření zahrnujeme:

- **Poradenskou pomoc školy** (školní poradenské zařízení = výchovný poradce, školní metodik prevence, případně školní psycholog, školní speciální pedagog, školní logoped) a **doporučení školského**

poradenského zařízení – PPP (pedagogicko-psychologické poradny) nebo SPC (speciálně pedagogického centra).

- **Úpravu organizace vzdělávání** (například využívání disponibilních hodin, dále již zmíněné úpravy v hodnocení žáků a v metodách výuky, úpravy výstupů ze vzdělávání, existuje také možnost prodloužit dobu vzdělávání žáka až o 2 roky atd.).
- **Úpravu podmínek přijímání a ukončování vzdělávání** – respektuje se, jakým způsobem se žák vzdělával, jaká měl podpůrná opatření.
- **Úpravu výstupů ze vzdělávání** – nový RVP ZV určuje podmínky, za jakých je možné úpravy výstupů ze vzdělávání na ZŠ připravit a skupiny žáků, pro které je možné tyto úpravy provést (žáci s LMP, žáci zrakově a sluchově postižení, případně žáci s kombinovaným postižením).
- **Využívání IVP**, návrh na úpravu vzdělávání žáka připravuje PPP či SPC a rodič nebo zletilý žák žádá ředitele školy o možnost vzdělávat se podle IVP.
- **Asistenta pedagoga, případně dalšího pedagogického pracovníka - například speciálního pedagoga**. Ti jsou nově podpůrným opatřením s normovanou finanční náročností.
- **Úpravu vzdělávání neslyšících žáků** s podporou tlumočnicků českého znakového jazyka a přepisovatelů.
- **Možnost vzdělávat** ve stavebně nebo technicky upravených prostorách.
- **Úhradu speciálních učebnic, didaktických a kompenzačních pomůcek**

Po vydání doporučení má škola maximální dobu čtyř měsíců pro vytvoření doporučených podmínek pro vzdělávání žáka a zajištění podpůrných opatření. V případě, že v této lhůtě nelze ve škole zajistit např. stavební či technické úpravy, zváží ŠPZ po konzultaci se školou a zákonným zástupcem žáka možnost kombinace jiných podpůrných opatření, v krajním případě doporučí rodiči školu, která je technicky připravena pro vzdělávání žáka.

Financování podpůrných opatření probíhá podle údajů uvedených ve školní matrice, které škola pravidelně aktualizuje a předává podle skutečného stavu přiznaných podpůrných opatření ve škole. Krajský úřad na základě těchto aktuálních údajů provádí úpravu rozpočtu dané školy a poskytuje finanční prostředky tak, aby škola mohla zabezpečit realizaci přiznaných podpůrných opatření.

4. 3. Postup školy při podezření na potřebu zajištění SVP

Podle míry zjištění SVP žáka postupuje škola následujícím způsobem:

1. Po dohodě se zákonným zástupcem vypracovává PIPP.
2. Pokud žák pracující dle PIPP nevykazuje zlepšení či se dokonce zhoršuje, odesílá škola žáka do poradenského zařízení, které doporučí metodiku pro práci se žákem se SVP.
3. Škola postupuje dle doporučení poradenského zařízení.

Vypracování PIPP	IVP od 2. stupně PO
Škola vypracuje při zjištění SVP soupis podpůrných opatření, která poskytuje.	Škola vypracuje komplexní vzdělávací plán, který obsahuje podpůrná opatření přiznaná poradenským zařízením.
Obsah: podpůrná opatření 1. stupně.	Obsah: skladba a druhy podpůrných opatření, úprava obsahu a rozvržení vzdělávání, metody a formy výuky, způsob hodnocení.
Vzdělávání probíhá podle ŠVP.	Vzdělávání ze ŠVP jen vychází.
PIPP vypracovává škola ve spolupráci se zákonnými zástupci, ostatní pedagogické pracovníky s ním seznamuje.	IVP vypracovává škola ve spolupráci se zákonnými zástupci a poradenským zařízením do 1 měsíce od jeho doporučení.
PIPP se pravidelně vyhodnocuje ve	IVP a jeho účinnost hodnotí

spolupráci se zákonnými zástupci do 3 měsíců od zahájení poskytování.	poradenské zařízení ve spolupráci se školou dle platnosti trvání poskytování podpůrných opatření.
---	---

S poskytováním podpůrných opatření formou PIPP či IVP souvisí následující rizika, jimž lze vhodnou prevencí předcházet.

- Při přípravě PIPP či IVP je často formálně nedostatečná spolupráce se zákonnými zástupci žáka. Je nutné s nimi spolupracovat nejen při tvorbě programů, ale i při jejich vyhodnocování, zejména z důvodu, že součástí PIPP i IVP často bývají i režimová opatření.
- PIPP není přímo podpůrné opatření, je to pouze nástroj pro jeho poskytování. Škola i zákonní zástupci se musí do poskytování podpůrných opatření opravdu zapojit.

5. Inkluzivní vzdělávací systém – Městská část Praha 11

Městská část Praha 11 (dále jen MČ P 11) je zřizovatelem devíti veřejných základních škol. V této městské části jsou ještě čtyři základní školy soukromé a dvě základní a střední školy zřízené krajským úřadem - Magistrátem hlavního města Prahy (dále jen MHMP). MČ P 11 dále uzavřela smlouvy o spádovosti pro další pražské části (Újezd, Šeberov, Křeslice a Vestec).

Na jaře v roce 2017 byl MČ P 11 schválen Strategický rámec místního akčního plánu (dále jen MAP) pro území správního obvodu Městské části Praha 11. Obsahem jeho základní vize je samozřejmě i oblast vzdělávacího systému. Snahou MČ P 11 je pro všechny děti zajistit takové podmínky, aby mohly rozvíjet svůj potenciál, a to jak v rámci školy, do které chodí rády, tak i během svých mimoškolních aktivit. Zajistit dostatečné kapacity a kvalitní materiální zázemí pro žáky, učitele a všechny ostatní, kteří se na vzdělávání podílí. Součástí základní vize je i snaha podpořit další zlepšování vzájemné komunikace mezi školskými zařízeními, jejich zřizovateli, rodiči a dětmi, prohlubování vzájemné spolupráce a využívání příkladů dobré praxe.

V lednu 2017, tedy až rok poté, kdy vstoupil v účinnost novelizovaný proinkluzivní školský zákon, byl zahájen přímo projekt MAP (jeho tvorba) a schválen patnáctičlenný řídicí výbor. Ještě před zahájením projektu proběhl mezi školami dotazníkový průzkum, který měl za cíl zmapovat jejich zájem o jednotlivá opatření MAP. Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření bylo stanoveno celkem devět opatření, oblastí, na které se MAP zaměří. Pro každou z těchto oblastí byl vybrán odborný garant a tři členové pracovní skupiny. Jednou z devíti oblastí je i **oblast inkluzivního vzdělávání**.

1. února 2017 se uskutečnil první společný kulatý stůl, kde se sešli garanti pro jednotlivé oblasti, experti a členové realizačního týmu.

Pracovní skupina inkluze se scházela pravidelně a pracovala na vyhodnocení dotazníkového šetření mezi školami, pořádala kulaté stoly s účastí učitelů,

výchovných poradců, speciálních pedagogů, školních psychologů, zaměstnanců PPP a SPC a dalších externích odborníků. Dále vedla rozhovory s řediteli škol, s jejich zástupci a s výše uvedenými odborníky. Všechny získané informace byly zpracovány analýzou SWOT.

5. 1. SWOT analýza pro oblast inkluze v Městské části Praha 11

SWOT analýza je jedním ze základních nástrojů strategického managementu. SWOT je zkratka složená z počátečních písmen slov Strengths (silné stránky), Weaknesses (slabé stránky), Opportunities (příležitosti) a Threats (hrozby). Úkolem SWOT analýzy je, aby přiměla zaměstnance a experty organizace se nad těmito prvky zamyslet, a ještě lépe, vyvodit z nich příslušné důsledky. Silné a slabé stránky se řadí k vnitřním faktorům, k tzv. interní analýze. Příležitosti a hrozby jsou řazeny mezi vnější faktory či do tzv. externí analýzy. SWOT analýza se dělá proto, aby pomohla řídit konkrétní strategickou změnu. Její realizace na rozdíl od řady jiných analýz nezabere příliš mnoho času a přitom dokáže pomoci včas identifikovat nová nebezpečí či příležitosti. Samotná SWOT analýza má však smysl pouze tehdy, když na ni naváží i další kroky, případně úpravy či změny strategie.

Jednou z použitých metod sběru podkladů pro SWOT analýzu v MČ P 11 byl tzv. brainstorming, který přinesl mnoho poznatků.

Z výše uvedených uskutečněných kulatých stolů, rozhovorů a dotazníkového šetření byly v oblasti inkluze zaznamenány poznatky následující:

- **Silné stránky**

- výborné vztahy v pracovních kolektivech i mezi školami
- vynikající pedagogické týmy
- profesionální a kvalifikované učitelské sbory
- školy mají zkušenosti s integrací všech skupin dětí a žáků se SVP

- učitelé jsou schopni provádět základní pedagogickou diagnostiku ve třídách a přizpůsobovat metody a formy výuky
- poskytování vzdělávání i nabízených volnočasových aktivit v posuzovaném území není diskriminační. Školy nabízejí rovný přístup pro všechny děti a žáky
- kreativita pedagogických pracovníků
- dobrá spolupráce učitelů, vychovatelů a pedagogů volného času
- podpora začínajících pedagogů zkušenějšími kolegy
- podpora učitelů školním psychologem a školní speciálním pedagogem (pokud jsou zaměstnanci školy)
- pravidelné návštěvy PPP ve školách
- příjemné prostředí pro žáky i jejich rodiče
- školy zvládají argumentovat obavy rodičů (dětí s a bez SVP) z inkluze, důsledně spolupracují s rodiči i širokou veřejností s ŠPZ
- hodně akcí pro děti i rodiče ve škole i mimo ni
- široká nabídka zájmové činnosti pro všechny žáky
- víkendové akce
- tradiční velikonoční a adventní dílny, masopustní karneval... pro širokou veřejnost
- velká účast škol na školách v přírodě
- přizpůsobivost školních jídelen potřebám všech žáků
- podpora vzdělávání pedagogů
- dobré klima škol
- výborná spolupráce s rodiči
- snaha vyučujících o udržení úrovně slušného chování u žáků
- časté výukové projekty a projektové vyučování
- uplatňování široké škály metod a forem výuky
- spolupráce s Fondem ohrožených dětí Klokánek
- výborná spolupráce učitelů s asistentem pedagoga

- finanční zapojení v projektu Šablony I
 - přehledné webové stránky škol
 - vybavení škol pomůckami
 - spolupráce s odborníky (PPP, SPC, META...)
 - podporující vedení škol
 - velmi úzká spolupráce učitelů s rodiči žáků se SVP
 - půlené vyučování v prvních třídách na ČJ a M při vysokém počtu žáků ve třídách
- **Slabé stránky**
 - vysoký počet žáků ve třídách
 - vysoký počet žáků s odlišným mateřským jazykem ve třídách
 - vysoký počet žáků se SVP ve třídách
 - ve správním obvodu Prahy 11 žije přes 84 tis. obyvatel a je jedním z nejhustěji zalidněných míst v Česku,
 - okrajové části Prahy (i na území Středních Čech) se velmi rychle rozvíjejí a zvyšuje se počet obyvatel v přirozeném spádovém území Prahy 11,
 - nedostatek učeben, malé učebny
 - vzhledem k omezené kapacitě škol a velkému počtu žáků ve třídách nelze zajistit individuální potřeby všech dětí a žáků
 - rozlehlé pavilónové školy
 - nedostatek asistentů pedagoga
 - velká administrativní zátěž
 - z počátku neinformovanost pedagogů a zmatky při zavádění inkluze, nebyly metodiky
 - vypracování PIPP a jeho časté vyhodnocování při osobním jednání s rodiči žáků se SVP
 - záznam z každého jednání s rodiči
 - malé ekonomické zajištění asistentů pedagoga

- malá finanční podpora ze strany státu
- nepromyšlený a nedokonalý systém vykazování podpůrných opatření s vazbou na ekonomické zajištění rozpočtu škol
- nesoulad v metodicko-organizačních pokynech MČMT a krajů ČR
- dlouhá objednávací doba a čekání na doporučení PPP
- příliš velký pedagogický sbor, ztráta neformálních vztahů
- malá možnost párové výuky
- podhodnocení občanských kompetencí a etické výchovy
- zastaralé pomůcky a učebnice
- neochota rodičů, klesající zájem o vzdělávání jejich dětí
- zhoršující se chování každé další generace žáků
- časté kázeňské přestupky ve výuce
- nejsou prostory pro obnovení odborných učeben
- malá podpora a zájem ze strany zřizovatele (ovlivněno současným politickým rozložením sil)
- špatný přístup ke škole
- nedostatek finančních prostředků pro zajištění bezbariérovosti školy
- špatný přístup ke škole (parkování)
- nedostatek pedagogů
- programové chyby ve výkazech
- vyžadování podřízeného chování k rodičům žáků
- velký rozsah projektů a akcí, není čas a klid na výuku

- **Příležitosti**

- spolupráce s PPP a SPC
- spolupráce s volnočasovými organizacemi v okolí škol
- zapojení do finančně podporovaných operačních programů Praha pól růstu
- mnoho příležitostí pro exkurze, výlety, projektové vyučování

- zaměstnávání školních speciálních pedagogů a školních psychologů
- rozvíjení talentu všech žáků
- více praxe pro studenty pedagogických fakult
- úzká spolupráce s organizací META zajišťující služby pro žáky a rodiče s odlišným mateřským jazykem
- okolí školy (příroda, sportovní areály...)
- zájem rodičů o dění ve škole, vzájemná spolupráce
- metodická podpora pedagogů
- široká nabídka aktivit pro žáky a celé rodiny
- využívání nabídky kurzů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
- přenesení více odpovědnosti na samotné žáky
- podpora žákovských projektů
- vzájemné sdílení zkušeností a materiálů mezi školami
- grantová a dotační politika
- více neformálního a mimoškolního vzdělávání
- spolupráce se Spolky rodičů
- rekonstrukce a modernizace budov škol
- zájem začínajících učitelů o zaměstnání
- větší spolupráce s MČ P 11

- **Hrozby**

- nebezpečí zneužívání sociálních sítí
- nepochopení inkluze ze strany rodičů a veřejnosti
- inkluze sama
- ztráta elánu učitelů při pohledu na současnou situaci vzdělávacího systému
- hlavním posláním školství není vzdělávání, ale služba úředníkům
- chování žáků
- legislativně složitě prostředí pro zavádění inkluze

- nedostatečné materiální a personální zajištění inkluze
- mnoho žáků s odlišným mateřským jazykem ve třídách, často nehovoří česky ani anglicky
- chování rodičů a jejich rostoucí požadavky na učitele
- mnoho požadavků na pedagogické pracovníky
- rostoucí byrokracie a administrativa
- nesystémovost inkluzivních opatření
- nepřipravenost MŠMT a krajů na zavádění inkluze
- nedostatek pedagogických asistentů
- povinná alokace finančních zdrojů z operačních programů EU a nemožnost ředitelů s jejich hospodařením
- neustále se opakující nespokojenost některých rodičů
- nedostatečná informovanost učitelů ohledně inkluzivních opatření
- doporučení PPP bez diagnózy, pouze kódy a doporučení
- administrativní zátěž třídních učitelů
- striktní dodržování spádovosti
- nedostatečná finanční podpora
- nedostatek finančních prostředků pro pedagogické asistenty
- asistent v rámci Šablon musí být pedagogický asistent
- vysoké požadavky na vzdělání školních asistentů v rámci jednoduchého vykazování Šablon
- nedostatečná kapacita PPP a SPC, speciálních pedagogů a psychologů
- neklesající počet dětí ve třídách a počet tříd
- nedostatečné ohodnocení osobních, školních a pedagogických asistentů
- nejasnosti ve vykazování žáků se SVP a rediagnostice
- nesoulad vykazovaných podpůrných opatření s finanční náročností s jejím vyplácením (chybný elektronický systém)

- malé třídy pro tolik žáků
- nefunkční rodiny

5. 2. Interpretace výsledků SWOT analýzy

Zvýše uvedených poznatků, které se objevily v průběhu pořádání kulatých stolů, rozhovorů a při dotazníkovém šetření mezi školami jsem dle četnosti výskytu společně s pracovní skupinou inkluze vybrala v každé oblasti SWOT analýzy pět nejčastěji se vyskytujících názorů:

- **Silné stránky:**

- Poskytování vzdělávání i nabízených volnočasových aktivit v posuzovaném území MČ P 11 není diskriminační. Školy nabízejí rovný přístup pro všechny děti a žáky.
- Školy mají zkušenosti s integrací všech skupin dětí a žáků se SVP, učitelé jsou schopni provádět základní pedagogickou diagnostiku ve třídách a přizpůsobovat metody a formy výuky.
- Školy zvládají argumentovat obavy rodičů (dětí s a bez SVP) z inkluze, důsledně spolupracují s rodiči, se širokou veřejností, s PPP a SPC.
- V oblasti DVPP je široká nabídka vzdělávacích programů, kterou učitelé hojně využívají.
- Vzájemná spolupráce učitelů, škol, PPP, SPC, školních psychologů, školních speciálních pedagogů, volnočasových pedagogů a rodičů.

- **Slabé stránky:**

- Vzhledem velkému počtu žáků ve třídách nelze zajistit individuální potřeby všech dětí a žáků.
- Nedostatek kvalitních asistentů pedagoga.
- Nedostatek materiální, finanční a personální podpory pro zavádění inkluze.

- Nesoulad v metodicko-organizačních pokynech MČMT a krajů ČR.
 - Nedostatečná kapacita PPP pro vyšetření žáků se SVP a pro konzultace s učiteli na školách, z toho vyplývající administrativní zatížení pro učitele.
- **Příležitosti:**
 - Zajištění kvalitních asistentů pedagoga, speciálních pedagogů a školních asistentů; vytvoření databáze „volných“ asistentů pro lokalitu MČ P 11. Zajistit asistenty i do školních družin, klubů a zájmových útvarů.
 - Doporučení účasti v programech Operačního programu věda, výzkum, vzdělávání a dalších. Finanční prostředky lze získávat přímou žádostí škol i podporou MČ P 11 (zajištění dostatečných finančních prostředků v oblasti personálního a materiálního zabezpečení).
 - Stavební úpravy, vybavení tříd, rekonstrukce budov dle požadavků škol a potřebných podpůrných opatření poskytovaných žákům.
 - Možnost - nutnost snížení počtu dětí a žáků ve třídách.
 - Možnost častějších konzultací s pracovníky PPP, SPC a dalšími odborníky, včetně organizací pracujících s dětmi a žáky s OMJ.
 - **Hrozby:**
 - Povinná alokace finančních zdrojů z operačních programů EU a nemožnost ředitelů s jejich hospodařením.
 - Mnoho žáků s odlišným mateřským jazykem ve třídách, často nehovoří česky ani anglicky.
 - Nesoulad vykazovaných podpůrných opatření s finanční náročností s jejím vyplácením.
 - Chování rodičů a jejich rostoucí požadavky na učitele.
 - Ztráta elánu učitelů při pohledu na současnou situaci vzdělávacího systému.

Pro přehlednost uvádím výsledky SWOT analýzy ve SWOT mřížce:

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Poskytování vzdělávání i nabízených volnočasových aktivit v posuzovaném území MČ P 11 není diskriminační. Školy nabízejí rovný přístup pro všechny děti a žáky. - Školy mají zkušenosti s integrací všech skupin dětí a žáků se SVP, učitelé jsou schopni provádět základní pedagogickou diagnostiku ve třídách a přizpůsobovat metody a formy výuky. - Školy zvládají argumentovat obavy rodičů (dětí s a bez SVP) z inkluze, důsledně spolupracují s rodiči, se širokou veřejností, s PPP a SPC. - V oblasti DVPP je široká nabídka vzdělávacích programů, kterou učitelé hojně využívají. - Vzájemná spolupráce učitelů, škol, PPP, SPC, školních psychologů, školních speciálních pedagogů, volnočasových pedagogů a rodičů. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vzhledem velkému počtu žáků ve třídách nelze zajistit individuální potřeby všech dětí a žáků. - Nedostatek kvalitních asistentů pedagoga. - Nedostatek materiální, finanční a personální podpory pro zavádění inkluze. - Nesoulad v metodicko-organizačních pokynech MČMT a krajů ČR. - Nedostatečná kapacita PPP pro vyšetření žáků se SVP a pro konzultace s učiteli na školách, z toho vyplývající administrativní zatížení pro učitele.
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> - Zajištění kvalitních asistentů pedagoga, speciálních pedagogů a 	<ul style="list-style-type: none"> - Povinná alokace finančních zdrojů z operačních programů EU a

<p>školních asistentů; vytvoření databáze „volných“ asistentů pro lokalitu MČ P 11. Zajistit asistenty i do školních družin, klubů a zájmových útvarů.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doporučení účasti v programech Operačního programu věda, výzkum, vzdělávání a dalších. Finanční prostředky lze získávat přímou žádostí škol i podporou MČ P 11 (zajištění dostatečných finančních prostředků v oblasti personálního a materiálního zabezpečení). - Stavební úpravy, vybavení tříd, rekonstrukce budov dle požadavků škol a potřebných podpůrných opatření poskytovaných žákům. - Možnost - nutnost snížení počtu dětí a žáků ve třídách. - Možnost častějších konzultací s pracovníky PPP, SPC a dalšími odborníky, včetně organizací pracujících s dětmi a žáky s OMJ. 	<p>nemožnost ředitelů s jejich hospodařením.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mnoho žáků s odlišným mateřským jazykem ve třídách, často nehovoří česky ani anglicky. - Nesoulad vykazovaných podpůrných opatření s finanční náročností s jejím vyplácením. - Chování rodičů a jejich rostoucí požadavky na učitele. - Ztráta elánu učitelů při pohledu na současnou situaci vzdělávacího systému.
---	---

6. Diskuze

V této části mé závěrečné práce se zaměřím na výsledky SWOT analýzy a reálný stav současného vzdělávacího systému v MČ Praha 11.

Z výsledků vyplývá, že základní školy MČ P 11 postupně inkluzi zavádí, inkluzivní proces je v běhu, přesto musí vedení škol i pedagogové překonávat neustále mnoho překážek v různých oblastech.

Základní školy v oblasti MČ P 11 prokazují své silné stránky zejména v oblasti vzdělávání a pedagogicko-výchovného působení. Všechny školy se snaží nabízet rovný přístup ke všem žákům a pedagogové již mají bohaté zkušenosti s integrací žáků, nyní s inkluzivním vzděláváním v rámci jedné třídy s respektováním individuálních schopností a dovedností každého žáka. V současné době musí být pedagog schopen provádět základní pedagogickou diagnostiku, neboť úprava školského zákona tuto kompetenci převádí právě na něj. I tato oblast patří ve školství MČ P 11 k silným stránkám, i když důsledky zvládnutí této kompetence jsou pro pedagoga dalším administrativním zatížením. Proces pedagogické diagnostiky musí být pochopitelně po celou dobu monitorován a konzultován s rodiči, dále školním speciálním pedagogem a školním psychologem (pokud je školy zaměstnávají). V případě zaznamenání potřeby podpurných opatření musí učitel písemně příslušnému žákovi vypracovat PIPP, písemně ho konzultovat s rodiči na osobním jednání. V rámci osobního jednání musí učitel PIPP s rodiči pravidelně vyhodnocovat, připravovat další postup, o všem informovat, případně vše konzultovat se školním poradenským pracovištěm.

Učitelé se již naučili správně argumentovat rodičům, kteří stále ještě pohlíží na inkluzi nezralým pohledem, i když se výsledky v praxi dostavují velmi pomalu.

S argumentací a obhajováním zavádění inkluze do současného vzdělávacího systému pomáhá pedagogickým pracovníkům široká nabídka DVPP, která je uspokojující, v případě, že škola či pedagog mají dostatek finančních prostředků na její akceptování.

Z pohledu samotného pedagogického procesu tedy inkluze v základních školách MČ P 11 probíhá v souladu se zákonem provedenými změnami, vše odpovídá novelizované vyhlášce a paragrafům, vnější podmínky však celý proces inkluze brzdí.

V oblasti ekonomické je veřejnost neustále ujišťována o finanční podpoře ze strany státu. I uváděné částky na stránkách MŠMT hovoří pro velkou finanční podporu. Nicméně kapacity škol se nerozšiřují (případně velmi pozvolna), počty žáků ve třídách se nesnižují, počty pedagogických asistentů se nezvyšují. Školy mají možnost nově žádat finanční prostředky v rámci výzev projektu Operačních programů. Jedním z nich je zjednodušené vykazování pomocí Šablon. Zjednodušené vykazování je však administrativně natolik náročné, že velké školy musí zaměstnat organizačního pracovníka na zkrácený úvazek nebo spolupracovat s firmou, která projekt administrativně vede. I v tomto projektu se však ředitel školy musí v případě zaměstnávání asistentů, speciálních pedagogů či psychologů řídit platovými tabulkami MŠMT, které výše uvedené profese nepodporují. Ekonomický pohled tedy není plně v souladu s oblastí personálního zajištění. Školy mají velký nedostatek asistentů pedagogů. Na základě doporučení PPP či SPC jich školy zaměstnávají velmi málo, ze Šablon jich školy čerpají nepatrně více. Nicméně vzhledem k nastaveným tarifním platům je asistenta pedagoga velmi obtížné zaměstnat. V rámci projektu Šablony I. školy naráží i na problém s katalogem prací a s požadovanou kvalifikací na pozici asistenta. Šablony uvádí pozici „školní asistent“, podle požadavků MŠMT je však vyžadována minimální kvalifikace jako pro „asistenta pedagogického“. Tento rozpor se snaží školy MČ P 11 vyřešit zatím bezvysledně. V neposlední řadě v Šablonách narážíme na uzavírání pracovního poměru na dobu určitou, minimálně však na 24 měsíců, neboť poté projekt Šablony končí a 24 měsíční setrvání v projektu je podmínkou pro akceptaci zaměstnance.

Pomůcky a náklady na personální zajištění jsme si dříve nárokovali jako součást rozpočtu školy přímo od zřizovatele, nyní pomocí nových výkazů a nedokonalých systémů žádáme přímo MŠMT prostřednictvím krajského úřadu. I zde naráží školy na nedostatky. Například nelze vyžádat finanční prostředky na úhradu mzdy asistenta určeného PPP pro žáka první třídy již od zahájení jeho školní docházky. Elektronický systém na tuto situaci ještě není připraven. MHMP a MŠMT nejsou zatím připraveni ani na vykazování finančních nároků na přechodu kalendářního roku. Vždy musíme konzultovat konkrétní případ a vhodnou dobu vykazání podpůrných opatření s finanční náročností.

Dalším velkým problémem základních škol v MČ P 11 je mnoho žáků s odlišným mateřským jazykem ve třídách. Striktní spádovost školám ukládá takové žáky přijmout a vzdělávat, při velkém počtu žáků ve třídách, kde je zároveň velký počet žáků se SVP je to však velmi obtížné.

Při přehledu všech překážek, které jsem výše uvedla, mi nezbyvá, než konstatovat, že základní školy v MČ P 11 nejsou prozatím plně inkluzivní, ale pro proces inkluze dělají, co mohou a jsou v něm velmi úspěšné.

7. Doporučení a možnosti dalšího vývoje

MČ P 11 se zaměřuje v oblasti inkluze především na vzdělávání pedagogických pracovníků a vedoucích pracovníků škol a jejich efektivnější kooperaci s pracovníky školských poradenských zařízení, na informovanost pedagogických pracovníků a na pořádání tematických workshopů, spolupráci s rodiči a podporu aktivit spojených s budováním lepší dostupnosti služeb pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Z výsledků analýzy SWOT je možné navrhnout několik obecných doporučení.

1) Podpořit spolupráci mezi školskými poradenskými zařízeními, školami a dalšími subjekty poskytujícími služby žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Důležitá je podpora vzdělávání kariérových poradců pro práci s žáky

a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami. Za velmi významné považují navýšení personálních kapacit pedagogických pracovníků školských poradenských zařízení.

2) Finančně podpořit vzdělávání pedagogických pracovníků škol a školských zařízení v oblasti inkluzivního vzdělávání. Finančně zajistit odpovídající personální podmínky pro realizaci inkluzivního vzdělávání, zejména vzdělávání a zaměstnávání pedagogických asistentů.

3) Doporučuji zlepšit prostorové zázemí pro realizaci aktivit inkluzivního vzdělávání v souvislosti s podporou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Je nutné zajistit bezbariérovost škol a školských zařízení a snížit počet žáků ve třídách.

4) Podpořit spolupráci s rodinami v oblasti inkluzivního vzdělávání a s rodinami se žáky s odlišným mateřským jazykem. Doporučuji rozšířit nabídku možností vzdělávání se v českém jazyce pro žáky i jejich rodiče mimo školy a školská zařízení a zavést zákonem povinnost vzdělávání se v českém jazyce před nástupem do české školy pro žáky s odlišným mateřským jazykem.

5) Upravit stávající systém vykazování žáků se SVP a uvést jej do souladu s požadavky na tvorbu rozpočtů krajů, městských částí a samotných škol.

Pracovní skupina inkluze při vzniku MAP MČ P 11 a při respektování všech vnějších podmínek navrhla několik konkrétních aktivit, které se staly součástí MAP pro MČ P 11:

1) Doporučujeme školám pořádat pravidelná setkání s rodiči všech žáků. Na tato setkání zvát odborníky z oblasti inkluze a pedagogické pracovníky. Je důležité sdílet se širokou veřejností veškeré zkušenosti a vyjasnit pojem inkluzivní vzdělávání.

2) Pořádáme pravidelná měsíční setkání pedagogických pracovníků mezi školami MČ P 11 s cílem sdílení vzájemných zkušeností v oblasti inkluze. Doporučujeme také vzájemné sdílení výukových materiálů a dokonce i

pomůcek. V úvahách je vzájemné sdílení pedagogických asistentů na částečný úvazek.

3) Doporučujeme podporovat nadané žáky. Pořádat soutěže, olympiády a nabízet formou seminářů náplň vzdělávání, která bude rozvíjet jejich schopnosti a talent.

8. Závěr

Cílem mé závěrečné práce bylo zaznamenat a analyzovat změny v základním vzdělávání školství Městské části Praha 11 po dvouletém fungování inkluzivního vzdělávání z pedagogického, personálního a ekonomického hlediska a navrhnout doporučení a možnosti dalšího vývoje.

Na základě dotazníkového šetření mezi školami, kulatých stolů a rozhovorů s vedoucími pracovníky škol jsem zpracovala SWOT analýzu. Z výsledků SWOT analýzy jsou patrné jednak silné stránky škol MČ P 11, jednak problémy, které je trápí, a které je potřeba postupně řešit.

Některé problémy je třeba řešit na vyšší úrovni než je MČ P 11, některé můžeme řešit přímo ve školách. Doporučení uvedená v sedmé kapitole nastiňují jasně možnosti řešení, je potřebné zajistit mnoho vnějších podmínek pro úspěšnost inkluzivního procesu v každé jednotlivé škole.

Společným cílem našeho státu, všech zaměstnanců rezortu školství, ať již pedagogických či nepedagogických by měla být snaha o rovný přístup ke vzdělání pro všechny žáky. Tento cíl se na základě provedené analýzy daří naplňovat jen částečně. Pedagogové základních škol jsou zatíženi administrativními povinnostmi a vysokým počtem žáků ve třídách, individuální přístup ke všem žákům je za stávajících podmínek velmi náročný. Cesta k inkluzi v pravém smyslu slova je ještě dlouhá.

9. Seznam použité literatury

ANDERLIK, Lore. *Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-765-1.

LECHTA, Viktor, ed. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.

LECHTA, Viktor a kol. *Východiská a perspektivy inkluzivnej pedagogiky = Ausgangspunkte und Perspektiven der inklusive Pädagogik*. Martin: Osveta, 2009. ISBN 80-8063-303-5.

TANNENBERGEROVÁ, Monika. *Průvodce školní inkluzí, aneb, Jak vypadá kvalitní základní škola současnosti?*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-008-1.

VOKÁČ, Petr. *Školský zákon: zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. 6., přepracované vydání. Třinec: Resk, spol. s r.o., 2016. ISBN 978-80-87675-13-7.

Portál hlavního města Prahy. *301 Moved Permanently* [online]. Copyright © 2017 [cit. 24.03.2018]. Dostupné z: <http://www.praha.eu/jnp/cz/index.html>

MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 26.03.2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>

Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright © [cit. 14.02.2018]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz>

10. Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
IVP	Individuální vzdělávací plán
MAP	Místní akční plán
MČ P 11	Městská část Praha 11
MHMP	Magistrát Hlavního města Prahy
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PIPP	Plán pedagogické podpory
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SVP	Specifické vzdělávací potřeby
ŠVP	Školní vzdělávací program